

הקדמה להלכות כבוד אב ואם – יחסו של מרן זצ"ל לאמו ע"ה

לפני כמה שנים, למדנו בהלכה יומית את עיקר דיני [כיבוד אב ואם](#), ומכיון שרבים מבקשים להבהיר עוד כמה פרטי דינים בנדונים אלו, וחסרו הרבה פרטים בהלכות שפורסמו כבר, לכן בימים הקרובים נדבר מעניני כבוד אב ואם, בתוספת נופך מרובה ממה שנכתב כאן כבר בעבר.

גודל החיוב בכבוד ההורים

שנינו בברייתא במסכת קידושין (דף ל:): תנו רבנן, נאמר: "כבד את אביך ואת אמך", ונאמר "כבד את ה' מהונך", השוה הכתוב כבוד אב ואם לכבוד המקום (המקום, היינו הקדוש ברוך הוא). נאמר "איש אמו ואביו תיראו" ונאמר "את ה' אלוקיך תירא", השוה הכתוב מוראת אב ואם למוראת המקום.

כלומר, כל כך החמיר הקדוש ברוך בחיוב כבוד ההורים, עד שהשווה את כבודם ואת מוראם לכבודו ומוראו.

שלשה שותפים באדם

תנו רבנן, שלשה שותפין באדם הקדוש ברוך הוא, ואביו ואמו. כלומר, שביצירת האדם שותפין האב והאם, והקדוש ברוך הוא נופח בו נשמה, מראה עין ושמיעת אוזן ודיבור, בזמן שאדם מכבד את אביו ואת אמו, אמר הקדוש ברוך הוא, מעלה אני עליכם כאילו דרתי ביניכם וכבדתם אותי.

עוד נאמר בתורה (ויקרא יט), "איש אמו ואביו תראו ואת שבתותי תשמורו", ללמדך, שאם יאמר לך אביך לחלל שבת, לא תשמע בקולו, שאף אביך מחוייב בכבוד ה' יתברך שצוה על שמירת השבת. וכן בכל עניני המצות, שאם יאמרו לך הוריק לעבור על אחת מכל מצות התורה או מדברי חכמים, לא תשמע בקולם, שאף הם מחוייבים במצות הללו.

כבוד אביו וכבוד אמו

תניא, רבי אומר, גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם שהבן מכבד את אמו יותר מאביו, לפיכך הקדים הקדוש ברוך הוא כבוד אב לכבוד אם (שנאמר, "כבד את אביך ואת אמך"). וגלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם שהבן מתירא מאביו יותר מאמו, לפיכך הקדים הקדוש ברוך הוא מורא אם למורא האב. (שנאמר "איש אמו ואביו תיראו").

עד היכן כבוד אב ואם?

שאלו את רבי אליעזר, עד היכן כבוד אב ואם? אמר להם, צאו וראו מה עשה עובד כוכבים אחד באשקלון ודמא בן נתינה שמו, פעם אחת בקשו ממנו חכמים אבנים לאפוד של הכהן הגדול, והיה שוויו סכום עצום של שש מאות אלף דינרי זהב, והיה המפתח של אותו המקום שבו האבנים מונח תחת הכר שישן עליו אביו, וכדי לא לצער את אביו, לא הקיצו משנתו, והפסיד את ההון שהציעו לו חכמי ישראל. לשנה האחרת, נתן הקדוש ברוך הוא שכרו, שנולדה לו פרה אדומה בעדרו, ומכר אותה לחכמי ישראל בעד אותו סכום שהפסיד בשביל כבוד אביו.

ועוד סיפרו שם בגמרא על דמא בן נתינה, שפעם אחת היה לבוש בגדי זהב מאותם של נכבדי רומי, והיה יושב בין גדולי רומי, ובאה אמו וקרעה ממנו את אותו הבגד, וטפחה על ראשו וירקה בפניו, והוא לא הכלימה.

ועוד הביאו שם (דף לא:): מעשה ברבי טרפון, שבכל פעם שהייתה אמו יורדת ועולה למיטתה (שהייתה גבוהה מן הארץ) היה כורע כדי שתוכל אמו לרדת על גבו (דהיינו שהיה משמש לה כ"דרגש" לעלות ולרדת ממיטתה.) ועוד הובאו שם בגמרא כמה מעשים בגודל מצות כבוד אב ואם ועד היכן הדברים מגיעים. ומרן רבינו יוסף קארו, בשלחן ערוך (יו"ד סי' רמ) פתח את הלכות כבוד אב ואם "צריך ליזהר מאד בכבוד אביו ואמו ובמוראם", כי מצוה זו היא יקרה מאד, ובנקל יכול אדם להיכשל בה, ועל כן החובה מוטלת על כל אדם להיזהר הרבה במצוה זו לקיימה כהלכתה.

חומר עון זלזול הורים גדול מאד, הרבה יותר ממה שנראה לבני אדם. ורבותינו המקובלים האריכו לתת תיקון לכל חוטא על חטאו, וכגון, מי שנשבע לשקר, שעונו גדול מאד כנודע, ותקנתו שיתענה שלשים ושבעה תעניות לכפר על חטאו (ואין אנו נכנסים כאן לענין מעשה, כיצד יש לנהוג בזה בזמנינו שהדורות חלשים), ומי שביזה את אביו או אמו, כתב בספר חרדים, שתקנתו להתענות על חטאו ששים תעניות. ומכאן נלמד חומר העון של מי שאינו זהיר בכבוד אביו ואמו. ואשרי חלקו של הזהיר בזה, כי טובה מדה טובה ממדת פורענות.

וכאן המקום להזכיר מנהגת מרן זצ"ל, שהיה מכבד את אביו ואמו מאד מאד, ובאופן מיוחד נהג כבוד רב כלפי אמו, משום שחש הכרת הטוב עצומה כלפיה, שכן בילדותו, בזמן שהיה שוקד על תלמודו, היתה היא עובדת במקומו בחנות של אביו, ותמיד היתה מעודדת אותו לשקוד על דלתות התורה, ואף שהיה זה בימי דוחק ועוני, היתה שומרת אצלה ממתקים כגון שוקולד וסוכריות יקרות ערך, ומעניקה לו אותם לאחר שהיה שוקד על התורה, ועל ידי כך התעודד להמשיך בשקידת התורה, למרות שכל שכניו וחבריו בני גילו יצאו לעסקים ונהנו מהנאות העולם הזה.

וכאשר התמנה מרן זצ"ל כדיין בבית הדין בפתח תקוה, קנו לו לבוש מיוחד "פראק" של הדיינים. והקפיד מרן זצ"ל ללבוש את הפראק בפעם הראשונה בנוכחות אמו, כדי שתראה אותו בגדולתו ותשמח בלבה. וכן היה תמיד מקפיד לבקרה בביתה ולשמח אותה, ואף לאחר מותה, היה מזכירה לשבח בהקדמות ספריו, אשריה ואשרי חלקה. (וכתבנו בזה באריכות בספר אביר הרועים חלק ראשון.)

שם האב או שם האם – השכבה ותפלה

שאלה: האם כשמתפללים על החולה שיהיה בריא, יש להזכיר בתפילה את שמו, או שאין להזכיר את שמו? והאם כאשר מזכירים את שמו, צריך לומר גם את שם אמו, או שיש לומר את שם אביו? ומה הדין באמירת "ההשכבה"?

תשובה: לענין השאלה האם יש להזכיר את שם החולה בכלל, כבר נאמר בתורה, כי בעת שהתפלל משה רבינו על מרים אחותו שהשם יתברך ירפא אותה מצרעתה, לא הזכיר את שמה, כמו שנאמר, "וַיִּצְעַק מֹשֶׁה אֶל ה' לֵאמֹר, אֵל נָא רַפֵּא נָא לָהּ". ומבואר בפוסקים, שכאשר מבקש על החולה בפניו, (כלומר שהחולה נמצא איתו בחדר), אז אין להזכיר את שמו, אבל כאשר מתפלל עליו שלא בפניו, צריך שיפרט את שמו.

ומה שאמרנו שאין צריך להזכיר את שם החולה בשעה שמתפללים עליו בפניו, אין הכוונה שמי שירצה להזכיר את שם החולה גם כן עושה טוב, מפני שבאמת טוב יותר לחולה שלא יזכירו את שמו בשעת התפילה, ולכן כאשר מתפלל בפני החולה, יש להקפיד שלא להזכיר את שם החולה בתפילה. והטעם לזה, הביא הגאון החתם סופר בשם המקובלים, שבשעה שמזכירים את שמו של החולה, יש קצת התעוררות הדינים עליו, ולפעמים יש קצת הפסד בהזכרת שמו, מה שאין כן כאשר מתפלל בפני החולה שאינו מזכיר את שמו, שאז טוב לו. וכן כתב בספר עיון יעקב, שהואיל ולעתים השם גורם לחולה את חוליו, לכן כאשר מתפללים בפניו אין להזכיר את שמו. שהרי מחמת סיבה זו משנים את שמו של החולה, שאולי השם גורם לו את החולי. ולכן על ידי תפילה בפניו ובלא הזכרת שמו, מסוגלים יותר לעורר עליו רחמי שמים שיתרפא.

ולענין השאלה השניה, אם כאשר מתפללים על החולה שלא בפניו, יש להזכיר את שמו ואת שם אביו, או שיש להזכיר את שמו ושם אמו. הנה בגמרא במסכת שבת (10:) אמרו בפירוש, שכל תפילות ולחישות יהיו בלשון פלוני בן פלונית, כלומר, שלעולם יש להזכיר את שם האם ולא את שם האב. ורבותינו הראשונים הביאו כמה טעמים לענין זה, שלעולם יש להזכיר את שם האם ולא את שם האב. ובשו"ת תורה לשמה (וכן בספר בן יהוידע ברכות נה:), הביא טעם לזה, לפי שכאשר מזכירים את שם האב, עלולים לעורר קטרוג יותר על החולה, שבדרך כלל על האיש יש יותר קטרוג מן השמים מאשר על האשה, שהאיש מצוי בידו עוון חמור של ביטול תורה שאינו שייך כל כך לנשים, שהם פטורות מעיקר מצות תלמוד תורה, ולכן לעולם טוב יותר להזכיר את שם האם מאשר את שם האב. גם יש להוסיף טעם בזה, שהואיל ובדרך כלל האמהות הן יותר בעלות יסורים בעולם הזה, שסובלות ביותר צער לידה והריון, וגם בגידול הבנים דרך כלל עליהן מוטל רוב העול בחינוך הילדים, ויש להן מכך צער גידול בנים, לכן עוונותיהן נמחלים על ידי היסורים שלהן יותר מן האנשים, ולכן טוב יותר להזכיר את שם אמו של האדם מאשר את שמו של אביו. ועוד מפורש טעם בזה בספר הזהר הקדוש, שלפי דבריו גם אם ידוע בפירוש שאביו של אותו החולה היה צדיק מופלג יותר מאמו, בכל זאת יש להזכיר בתפילה את שם האם ולא את שם האב). יביע אומר ח"ב או"ח סימן יא.)

ולענין ההשכבה, שמזכירים נשמות המתים לאחר קריאת התורה בבית הכנסת, יש בזה מנהגים חלוקים, כי יש נוהגים הזכיר שם האב דוקא. וכתב מרן רבינו זצוק"ל, שכל הדברים הללו אינם מעכבים, ולכן, אין להקפיד כל כך ולשנות את המנהגים בזה, וכן, אם לא ידוע שם אמו של הנפטר, או של החולה, רשאים להזכיר שם אביו בלי חשש.

וכתב בשו"ת תמים דעים, שכאשר מתפללים בדמעות, אין המתפללים צריכים לעזרת מלאכי השרת שיביאו תפילתם לפני ה', שהרי אמרו במסכת בבא מציעא (נט.), שערי דמעה לא ננעלו. וכן אם מתפללים בכוונה גדולה מתוך צרה, תפילתם נשמעת אף על פי שאין המלאכים מכירים לשונם. עד כאן. וה' ישמע תפילתינו ואל יבישנו משברנו. אמן.

דין כבוד ומורא אב ואם

מצות כיבוד הורים, נחלקת לשני חלקים. החלק הראשון, הם הדברים השייכים ל"כיבוד" הורים. והחלק השני, הם הדברים השייכים "למורא", כלומר, ליראה מההורים. וכפי שנאמר בתורה, "כבד את אביך ואת אמך", "איש אמו ואביו תראו."

איזהו מורא מההורים? לא יעמוד במקום המיוחד לאביו להתפלל, ולא ישב במקום המיוחד לאביו להסב בביתו, (כגון בראש השולחן), ולא יסתור דברי אביו, לומר מה שאמרת אבא, אינו נכון. ולא מכריע דברי אביו, כגון לומר נראין דברי אבא. (ובהמשך יבוארו הדברים.)

יש אומרים, שאסור לאדם לשבת במקומו של אביו, אפילו כאשר אביו אינו נמצא בבית. ויש אומרים שאין להחמיר בדבר, אלא בפני אביו, שאז יש בכך מדת חוצפה וחוסר דרך ארץ, שיושב במקומו של אביו, אבל אם אביו אינו נמצא בבית, מותר לשבת במקומו.

ולהלכה כתב מרן רבינו עובדיה יוסף זצוק"ל, שמעיקר הדין מותר לשבת במקומו של אביו אם אביו אינו נוכח שם. אולם יש להוסיף על כך, שבמקומותינו, ששייבה במקום מיוחד לאביו, וכגון שיש לו כסא מיוחד, נחשבת לחוצפה כלפי האב, וזלזול בכבודו, הרי שאז לכל הדעות אין להקל בזה. משום שזלזול באב אסור בכל אופן.

עד היכן מוראם? כלומר, עד כמה הן מחוייב לירא מהוריו? היה הן לבוש בגדים יקרים, ויושב בראש הקהל, ובאו אביו ואמו וקרעו בגדיו והכוהו על ראשו וירקו בפניו, לא יכלים אותם, ויאמר להם מה עשיתם לי? וכדומה, אלא ישתוק ויירא ממלך מלכי המלכים שצוהו בכך. (ודין זה נלמד מן המעשה שנזכר בגמרא והוזכר בהלכה הקודמת עד היכן וכו', פעם אחת היה דמא בן נתינה לבוש בגד של זהב והיה יושב בין גדולי רומי ובאה אמו וקרעתו ממנו וטפחה לו על ראשו וירקה לו בפניו, ולא הכלימה.)

איזהו כבוד הורים? מאכילם ומשקה אותם ומלביש ומכסה וכדומה, ויתן להם הכל בסבר פנים יפות, ואמרו רבותינו, שאפילו אם היה הן מאכיל את אביו בכל יום אווזים מפוטמות, אבל היה מראה לו פנים זועפות, נענש עליו, כי היחס הטוב והארת הפנים להורים, היא חלק מרכזי ויסודי במצות כיבוד אב ואם.

ועד היכן הוא כבוד אב ואם? אפילו נטלו כיס (ארנק) של זהובים של הן, והשליכו בפניו לים, לא יכלימם ולא יצער בפניהם ולא יכעוס כנגדם, אלא יקבל גזירת הכתוב וישתוק. ויש אומרים שמכל מקום אם יכול למנוע בעדם להשליך הארנק לים, רשאי לעשות כן, ועל כל פנים יכול אחר כך לתבוע את אביו ואמו לדין, משום שאדם אינו מחויב להפסיד ממון מפני מצות כבוד אב ואם.

ולהלן נבאר בעזרת ה' את החילוקים שיש בין עניני כבוד אב ואם, לעניני מורא אב ואם.

אם מותר לבן לחלוק על אביו ולקרוא בשם אביו

בהלכה הקודמת הזכרנו שאסור לבן או לבת לסתור את דברי הוריהם, שכן כך פירשו בגמרא במסכת קידושין (לא:): שבכלל מצות מורא אב ואם, שלא לסתור את דברי אביו ואמו, לומר על דבריהם שאינם נכונים.

במה שאמרו שלא יסתור דברי אביו, נחלקו רבותינו הראשונים והאחרונים בכמה נקודות בנושא זה.

ראשית, דנו הפוסקים האם הדין כן דוקא בעניני העולם, כלומר, בעניני חולין, שבהם אסור לחלוק על אביו, אבל בדברי תורה מותר לחלוק על אביו. וטעם הדבר שיש לחלק בזה, הוא משום שהתורה, כתוב בה "אמת", שאסור לשנות את דברי התורה מחמת שום דבר. וגם לא מחניפים בתורה לשום אדם. ולכן, יש לומר שאסור לבן לעצור את עצמו שלא להתבטא בדברי תורה נגד דברי אביו. ועוד טעם שיש לומר כן, כתב בספר "דרישה", שכאשר הבן חולק על אביו בדברי תורה, אין זה נראה שהוא עצמו סותר דברי אביו, אלא התורה, שהיא תורת חיים, היא זו הסותרת דברי אביו.

ומרן הרב עובדיה יוסף זצוק"ל, הביא בספרו כמה ראיות לדבר, שמותר לבן לחלוק על אביו בדברי תורה. שכן מצאנו בש"ס בכמה מקומות, שהבן חולק על אביו. לדוגמא, בגמרא במסכת עירובין (לב.). אמר רבינו הקדוש, "ונראים דברי מדברי אבא". כלומר, הכריע הלכה שלא כמו אביו. וכן בעל תרומת הדשן, הביא ראיות רבות שמותר לחלוק על אביו בדברי תורה, שכן מצאנו הרבה בתלמוד, שרבי חלק על אביו רבן שמעון בן גמליאל בכמה הלכות, ורבא חלק על רבה שהיה רבו המובהק, ובראשונים, הרא"ש חלק על רבו המהר"ם בכמה מקומות. ובאמת שכן כתב בפירוש הרא"ש, לגבי רבינו רש"י, שהאיר עיני ישראל בתורה, ונחלקו עליו יוצאי ירכו נכדיו בעלי התוספות, כי התורה, תורת אמת היא, ואין מחניפין בה לשום אדם.

ועל כל פנים לכל הדעות, גם כאשר חולק על דברי אביו בדברי תורה, מוכרח שיעשה כן דרך כבוד גדול, וגם יעיין היטב, כראוי לכבודו של אביו, שמא צדקו דבריו, שאם הוא טועה ואביו צודק, והוא מכריע הלכה נגד אביו, מלבד מה שחטא בכך שהורה של כדן, חטא גם כלפי אביו, שזלזל בחינם בכבודו.

וכן מצאנו בגמרא במסכת קידושין (פ:), שרב יחזקאל, אביו של רמי ושל רב יהודה, היה מלמד את רמי בנו, וגרס לא נכון במשנה. אמר לו רב יהודה, אבא, אל תקרא כך, אלא תקרא כך, שהיא הגירסה הנכונה. שמע זאת שמואל, אמר לרב יהודה, שינא (כלומר, שנון, תואר חיבה), לא תימא לאבוך הכי!, כלומר, אל תאמר לאביך

ככה, אלא כיצד יאמר לו? יאמר לו, אבא, כך וכך אפשר לגרוס, וכיוצא בזה, שיהיו הדברים בדרך כבוד.

עוד נקודה בה דיברו הפוסקים, האם אסור לסתור דברי אביו, דוקא כאשר עושה כן בפניו, או אפילו שלא בפניו. שרבינו המאירי כתב, שלא אסרו לסתור דברי אביו, אלא בפניו דוקא, אבל שלא בפניו, מותר. וכגון, שאביו אומר, שתנור של חברה מסויימת הוא הטוב ביותר. והבן סובר, שתנור של חברה אחרת הוא מעולה יותר. ובני הבית יודעים שאביו חושב אחרת, והוא מביע דעה שונה מאביו, שאז, בודאי שאסור לו לומר שאביו אינו צודק, ועדיף תנור של חברה אחרת, אבל שלא בפני אביו, לדעת המאירי, יש להקל בדבר.

ולענין הלכה, כתב מרן הרב עובדיה יוסף זצוק"ל, שבדברי תורה ושלא בפני אביו, רשאי להקל לחלוק עליו, בפרט צירוף שני הטעמים שהזכרנו, שהתורה היא תורת אמת, וגם, שלדעת כמה פוסקים אין איסור בזה שלא בפניו.

אולם יש לציין, שהדברים תלויים עדיין במה שנבאר עוד בהמשך, בדין מורא אב ואם, האם כאשר האב מוחל על כבודו, רשאי הבן שלא להזהר בכל הדברים ששייכים לדין מורא, או לא. שאם נאמר שאב שמחל על מוראו, מוראו מחול, הרי שמותר לבן לסתור דברי אביו אפילו בפניו, אולם אם נאמר שאב שמחל על מוראו אין מוראו מחול, אין להקל בדבר בשום אופן.

קריאה בשם אביו או אמו – איך קרא מרן זצ"ל לילדיו

שאלה: האם מותר לקרוא לאבא בשמו הפרטי, והאם מותר לקרוא לחבר ששמו כשם האב בשמו הפרטי?

תשובה: אסור לבן לקרוא לאביו או לאמו בשמם, וכגון שקוראים לאביו שמואל, אסור לו לקרותו "שמואל" אלא קוראו "אבא". ודין זה נפסק בפירוש בגמרא. שאדם צריך להתיירא כשמזכיר שם אביו או שם אמו משום כבודם, בדומה למה שהוא מתיירא כשהוא מזכיר את שמו של השם יתברך.

ורבינו הרמב"ם הוסיף, שאפילו לקרוא לאחרים ששמם כשם אביו אסור, וכגון שיש לו חבר ששמו כשם אביו שמואל, אסור לו לקרוא לחבירו בשם שמואל. אלא יקרא לחבירו באיזה כנוי שיש לו, וכגון אם שמו שמואל, ויש שקוראים אותו שמוליק, יוכל לקרוא לחבירו בכינוי זה, אבל בשמו המלא "שמואל" לא יקרא לו. ויש לדין זה של הרמב"ם סימוכין בש"ס, ודבריו הובאו להלכה. אולם המנהג בזה הוא לכאורה שלא כדברי הרמב"ם, שהרי הכל נוהגים להקל לקרוא לחבר ששמו כשם האב בשמו, ולא חוששים בזה לפגיעה בכבוד האב.

ובאמת שמדברי הרמב"ם במקום אחר נלמד, שדין זה אינו שייך לגבי כל שם, שכן בתשובה כתב הרמב"ם, שדין זה הינו דווקא בשם "פלאי", כלומר שם מיוחד שאינו נפוץ, שאז אסור לקרוא לחבירו בשמו כאשר שמו כשם אביו, וכגון ששם אביו מתושלח, או בועז, שהם שמות שאינם נפוצים, וכך הוא גם שם חבירו, אז אסור לו

לקרוא את חברו בשם "מתושלח". והיינו אפילו שלא בפני אביו. אבל בשם שאינו פלאי, מותר לקרוא לחברו בשמו. וכגון, ששם אביו שמואל, ושם חברו שמואל, הרי שמותר לו לקרוא לחברו שמואל, אבל אם היה הדבר בפני אביו, אין זה ממדת דרך ארץ לקרוא לחברו בשמו, ונכון להמנע מכך.

מה שנהגו בעדות המזרח והמערב, לקרוא לבנים בשם הסבים והסבתות, הדבר מותר ונכון בלי פקפוק, משום שזהו כבודם ורצונם של ההורים, שילדיהם יקראו לילדיהם אחריהם בשמותם, ורצונו של אדם הוא כבודו. וגם בפני ההורים (הסבים והסבתות) קוראים לילדים בשמותיהם.

וכתבנו בזה בספר אביר הרועים (חלק ב), והבאנו שכן היה מורה מרן רבינו עובדיה יוסף זצ"ל וכן נהג בעצמו.

ואף שמנהג בבל (מקום הולדתו של מרן זצ"ל) היה להמנע מלקרוא לנכדים בשם הסבים, מפני כבוד ההורים (שהם הסבים והסבתות), מכל מקום מעשה שהיה כך היה: שבשמחת הברית אחר הולדת בנו הראשון של מרן זצ"ל, הגיע אביו רבי יעקב זצ"ל, ונגש בלחש לבנו, (הלא הוא מרן זצ"ל), שאל אותו, כיצד אתה מתעתד לקרוא לבנך? השיב לו מרן, "אברהם", על שם חמי רבי אברהם פטאל, שהוא מבני העיר חלאב שנוהגים לקרוא בשם הסבא. אמר לו אביו, ומה אתי? השיב לו מרן זצ"ל, הלא אנו בבבלים, והבבלים חוששים שלא לקרוא לבנים על שם ההורים בחייהם. אמר לו אביו רבי יעקב, אני איני חושש לזה! ועל כן קרא מרן זצ"ל לבנו בשם "יעקב", (ולבנו השני קרא "אברהם"), והמוהל היה אחד מגדולי רבני בבל הגאון החסיד רבי צדקה חוצין זצ"ל, שגם הוא לא העיר על כך מאומה. וכן לבתו קרא מרן זצ"ל בשם "יפה" על שם אמו. וכשראה פעם שאחד מחתניו משנה את שם בנו (נכד מרן) לשם חיבה, כדי שלא לקרוא לו "עובדיה" בפני מרן זצ"ל, העיר על כך מרן, שלא נכון לנהוג כן.

ומי ששואלים אותו מה שם אביו, לא יענה מיד את שם אביו, אלא בתוספת תואר כבוד, כגון, אבי פלוני. או יאמר, אבא שלי, פלוני. וכיוצא בזה. ומרן רבינו זצ"ל הורה, שכאשר שואלים אדם מה שם אביו, יוכל לומר בלחש, "אבי", או "אב שלי", ואז יאמר את שמו בקול רם.

ולסיכום: אם שם אביו ושם חברו שווים, אז אסור לקרות לחברו בשם אביו, אם הדבר הוא בפני אביו, אבל שלא בפני אביו מותר, אלא אם כן השם הוא פלאי כגון מתושלח, שאז אף שלא בפני אביו, אסור.

ולא ישיב אדם לשאלה מה שם אביו או אמו, אלא בתוספת תואר כבוד, כגון אבא שלי, פלוני.

ועוד יבואר להלן, האם במקרה שהאב מוחל על מוראו, רשאי הבן לקרוא לחברו ששמו כשם האב, אפילו בנוכחותו של האב.

האב שמחל על כבודו ועל מוראו

בהלכות הקודמות, ביארנו כמה עיקרי דינים השייכים לכיבוד אב ואם, ולמורא אב ואם. שיש דינים ששורשם נובע מן החיוב לכבד את ההורים, כגון להאכילם ולהשקותם וכדומה. ויש דינים ששורשם נובע מן החיוב לירא מן האב ומן האם, כגון, מה שאמרנו שאסור לאדם לשבת במקומו של אביו, ואסור לו לסתור דברי אביו וכדומה.

וכמו כן, מה שלמדנו **בהלכה הקודמת**, שאסור לאדם לקרוא לחבירו ששמו כשם אביו בשם אביו, וכגון שהיה שם אביו מאיר, ושם חבירו מאיר, אסור לו לקרוא לחבירו "מאיר" בפני אביו. גם דין זה נובע מן החיוב לירא מאביו.

איסור לקרוא לנכד בשמו, כאשר הוא נקרא על שם סבו, והדבר נעשה בפניו של הסבא

ומן האמור אנו למדים, לגבי מה שנהגו הספרדים ובני עדות המזרח, שהנכדים נקראים על שם ההורים (הסבא והסבתא) בעודם בחיים, שכן נהגו הספרדים מדורי דורות. ולפי האמור, אסור לאדם לקרוא לבנו, ששמו כשם אביו, בפני אביו. וכן, אסור יהיה לאמו של הילד, לקרוא לו בשמו, כאשר נעשה הדבר לעיני אביה, משום שיש בכך העדר מורא מן ההורים. וכגון, אם נקרא הנכד מאיר, על שם סבו, אסור לקראתו מאיר בנוכחות הסבא.

אב שמחל על כבודו, ואב שמחל על מוראו

כלל יש בידינו (במסכת קדושין דף לב עמוד א), שהאב שמחל על כבודו, כבודו מחול. כלומר, אב שאמר, שהוא אינו מעוניין שבנו ידאג לו, למאכל ומשקה וכדומה, רשאי לעשות כן, והבן, אינו מחוייב לכבד עוד את אביו, שהרי האב מחל על כבודו. ואף על פי שהאב שמחל על בזיונו אין בזיונו מחול, זהו דוקא לענין בזיון ממש, כגון, האב שביקש מבנו שיכה ויבזה אותו, בודאי שאין הבן רשאי לעשות כן, שהוא איסור חמור מן התורה. אבל, שלא לכבד את האב, כאשר האב מבקש כן, אין איסור בדבר.

הלכך, האב שאמר לבנו, שלא יבא לבקר אותו, משום שהוא חפץ שבנו יהיה פנוי ללימוד התורה וכדומה, אין הבן צריך לבא לבקר את אביו. שהרי מחל האב על כבודו. ומעתה היה נראה, שהוא הדין אם הסבא, שיש לו נכדים הקרויים על שמו, הודיע שלא איכפת לו שיקראו לנכדיו הקרויים על שמו, בשמם המלא בנוכחותו, שהואיל והוא מחל על כבודו, שוב, אין צריך להזהר בזה. ובכך נוכל ליישב מנהג רבים, יראים ושלמים, הקוראים לבניהם בשמם בנוכחות הסבא, אף על פי שהוא קרוי על שמו.

אלא שאין הדבר פשוט כל כך, משום שהאיסור לקרוא בשם האב בנוכחותו, נובע מהחיוב "לירא" מן האב כמו שכתבנו. ועל כן מוטל עלינו לדון, האם "מורא" אב ואם, דינו כדין "כבוד אב ואם", שהאב שמחל על כבודו מחול, ואם כן האב שמחל על מוראו, מוראו מחול. או שמא, "מורא" דומה יותר ל"בזיון", שהאב שמחל על בזיונו, אין בזיונו מחול.

ורבותינו האחרונים נחלקו בדין זה. ולהלכה, העלה מרן הרב חיד"א, מכח כמה ראיות ברורות, שהאב שמחל על מוראו מחול. ולפי זה, אם אומר האב

שברצונו שיקראו לנכדיו על שמו, ושהוא מרשה שיעשו כן אף בנוכחותו, מותר לקרוא לילדים בשמותיהם ללא חשש.

זזהו כמו שביארנו שנהג מרן רבינו עובדיה יוסף זצ"ל, שיש לו נכדים הקרויים על שמו, ומתחילה, היה מי שהחליט לעשות כינוי לשם הילד, כגון "עדי" במקום "עובדיה", בכדי שיוכלו לקרוא לילד בנוכחות הסבא. ומרן זמ"ל הורה שלא נכון לעשות כן, בהיות והוא מרשה שיקראו לנכדיו הקרויים על שמו, בשם המלא, "עובדיה", אף על פי שהדבר נעשה בנוכחותו.

וכן הדין לגבי אב, שיש לו משרד, ויש לו שם מקום קבוע, ומבקש מבנו לצורך כל שהוא לשבת במשרד במקום אביו, שבודאי מאחר והאב מבקש כן, ומוחל על מוראו, רשאי הבן לשבת על מקום אביו בלי חשש. אבל לגבי כסא המיוחד לאב בביתו, הדבר תלוי, שאם הדבר נראה ממש כבזיון וחוצפה כלפי האב, הרי אין הבן רשאי לשבת שם בשום אופן. אבל אם הדבר אינו נראה כבזיון, והאב מבקש מבנו לשבת שם, הרי הדבר מותר.

ולסיכום: האב שמחל על כבודו, כבודו מחול, והאב שמחל על מוראו, מוראו מחול. ורק בדבר שיש בו "בזיון" לאב, אין האב רשאי למחול על בזיונו, ואפילו אם מבקש בפירוש מבנו שינהג בו מנהג בזיון, אין הבן רשאי לשמוע בקולו ולעשות כן.